

Ahol eg

A Mezőkövesd-Mezőcsát vonalból délre olyan pusztai táj fogadja a látogatót, mint a Hortobágy. A népnévelv ezért ezt a területet Kis-Hortobágyának is nevezi. A fűves puszták és szántóföldek mozaikján alakult meg 1989-ben a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet, amely a későbbi bővítéssel együtt ma már csaknem 18 ezer hektár nagyságú. A védett terület északi része a Borsodi Mezőség, déli része a Borsodi nyílt ártér nevű kistájon terül el, keleti szegélyének kis része pedig már a Sajó-Hernád síkhoz tartozik. A Tisza partján, a Mezőcsától délre elterülő védett terület – noha az ember régóta lakja – még ma is felbecsülhetetlen természeti értékek tárháza.

MOZGALMAS FÖLDTÖRTÉNETI MŰLT

A Borsodi-Mezőség a Bükkből érkező víznyelések hordalékkúpján terül el. A sík felszínét egy-három méter magas folyóhátak tagolják, amelyek az egyes patakoknak a víznyeljegesedési szakaszbeli lefutási irányához kapcsolódnak. A nyugati részen egy-két méter mély, elkoptott folyómedrek tarkítják a tájat. A felszínen, illetve a felszín közelében felsőpleisztocén, valamint holocén homok és löszszap határolta meg a növénytakarások összetételét. A löszös felszínen a réti és a szikes talajok a leggyakoribbak. A réti szőlőnyevők a kistáj 30 százalékát borítják.

A terület vízhatartásában a Bükkből érkező patakok voltak a meghatározók, így a Gelejen keresztül érkező Csalnace-patak, a vele párhuzamos Tundi-patak, valamint a Tiszabábolna irányába tartó Nád-ér. A hordalékkúp-övezetet elhagyva a patakok kifutottak a tájvédelmi körzet sík területére, ahol az esések csökkent. Az aszályos nyári hónapokban nem is érték el a Tiszát, széterülő víziük számos mocsarat, lápot táplált. A tájvédelmi körzet aljátát a Sajó-Hernád hordalékkúpja alkotja. A felszínt északon a Bükkből érkező patakok, délen a Tisza hordaléka borítják. Ezek szabályozása után, a mocsarak feltöltődésével szotvprétek, endlosztrépek, apró lápfoltok és kis tavak alakultak ki.

A NÖVÉNYTAKARÓ KETTŐS ARCA

A védett terület kistájának eltérő története és talajtípusai miatt más-más a növénytakaró.

A Dunántúlon előforduló kőrisgömbök szomszédos területe a Tiszánál, ahol szotvpréteket találunk.

A Borsodi-Mezőség Tájvédelmi Körzetét képezik mély völgyek és völgyek közötti hegyvidékek. A képen látható a Tisza mellett a Mezőcsát környéki sík. A Tisza mellett a Mezőcsát környéki sík. A Tisza mellett a Mezőcsát környéki sík.

A Mezőségi nemzeti park területén a Mezőcsát környéki sík. A képen látható a Mezőcsát környéki sík. A Mezőcsát környéki sík.

Az orgonegyeség gazdag jellegű a Tisza a rapadnál mecsák csúcs elterjedése.

Ykor a Tisza kalandozott

A BORSODI MEZŐSÉG ZÖLD SZIGETE

A Tisza vízlelőhelyében még ma sem ritka a kis kőbúg

A zöldet vesztett egyik legértékesebb természeti értéke a Móra-könyvben is szereplő nagy szikla-pálytörök. Itteni előfordulása a szék-törcsöd jelentősével kapcsolatos.

A tájvédelmi körzet művelési ágait fűves puszták és szőlőföldek mozaikjával alakítják meg.

A májon feltűnő páncsarrudák néhány évvel ezelőtt még ritkák a tájvédelmi körzet területén (BOCNAI MIHÁLY felvétel)

nja, amelyet szántók, települések és szűles utak nem szakítanak meg. A műholdfelvételeken a Borsói-Mezőség kettős jellege jól felismerhető.

A hordalékközpont igen sok elszagított folyómeder található, amelyekben mocsári növényzet telepedett meg. A mocsarak hosszirányúak, gyakran párhuzamosak egy-két övzónával, elrendezésük a hajlami folyókanyarulatok mozgását mutatják, növényzetük pedig ősi jellegű. A hatvanas években végzett belsőrendezési munkák során a mocsarak legmélyebb részain kényszerű lecsapoló árkokat húztak, amelyekkel belső-özönd csatornákká kelettek. Sorozatosan néhány mocsart bekecséssé nem volt mód, így megmaradtak eredeti állapotban.

A szentistéri terület 1978-ig a Tisza árteré volt. Az áradások rendszeresen elmozdították, ezért a mocsarak részben feltöltődtek. Ezek nyilván hamarabb kiszáradtak, mint az ezekkel levő mélyebb, sokszor meredek partú mocsarak.

A vízhatártani viszonyok megváltozása miatt a helyi állományok másodlagos jellegű, száraz pusztán növényzet alakult ki. A legelterjedtebb élőhely a száraz, szákes ármoszat. Helyenként sok benne az illatos árva és a pusztai agasztásban tilára festő szamóca. A déli részen az állományok másodlagosak, de a hordalékközpont ősek, nem degradáltak.

A puszták egyik leggyakoribb és legértékesebb mocsárközössége a magassásos mocsár. Sajnos, keveset fellelhető életképes, a kiszáradás miatt pusztulóban vannak az állományai. Gyakran előfordul, hogy a pusztákban kívül a többi mocsári faj már kipusztult, a szárazabb gyeppek fajtáit, valamint gyompi telepedéket a helyükre. Ilyen például a *szamóca*, a *szamóca* és a *piszta*. A meredekebb partú, lecsapolatlan mocsarakban gyakran azonosan a *piszta*, a *mocsári nád*, a *téli nád* és a *tréti harmatfű*. Az ilyen növénytakarások különlegessége a jellemző hemizóonit *iszákszál* és *mocsári szamóca*, a *huglyos boglárka* és a *kisvirágú ládaköröm*. A nedves, közepes felszínen a *buglyos boglárka* az érzékeny években kis bokrokat alkot, míg vizes években hártyás leveles mocsarak vízben.

Különleges érték a Kenderesbéri, a Küllaposbéri és a Duák-sétiől északra található zombókásos. A ritkaság pusztával körülvett mélyedekben területenként kétszáz-háromszáz négyzetméter területre jut elterjedt, még ősi zombókák találhatók. Sajnos, más lapra nem fordult elő. A Móra nevű mocsárban először *iszákszál* azonban jellemezték, hogy egykor több lépése lehetett a pusztáknak.

ÖSISÉGET ÖRZŐ GYEPFOLTOK

A tájvédelmi körzetben sok kisebb-nagyobb foltban ősi löszpusztágyep maradt fenn. A művelési nagy állatlétszám hatása ezekben a gyepfoltokban észlelhető leginkább, fajkészletükben a legelőt fordítják (például a tréti nád és a hínos gyep) uralkodónak.

Gyakran ide réti elemek is magukhoz tartoznak, ami a puszták egykori medvesebb viszonyaira utal. A déli részen igen kevés a löszgyep, ráadásul ezek másodlagosak, ezért jellegzetesnek feltételezhetjük, hogy a Tisza gátak közeli szorítása előtt ennek a növényközösségnek nem volt „helye” ezen a területen. A tiszta legszűbb, ősi löszgyepet a Kiszalmon-tanya, a Küllapos-tanya és a Hírcsikshalom által határolt területen találjuk. E helyi állományok erdőszegélyek jellegűen növényzetük között a réteses virágú macskaméz, a *hengeres gyümölcs*, a *középsős fű* és a *mocsári hínos állományai* élnek.

A pusztán többféle található hosszabb-rövidebb ideje felhagyott szántók. Ezeknek megkezdődött a löszgyepük regenerálódása, de márhagyó a környéken marsonak faggard gyepnek, azonban magok érkezhettek, ezért jellegzetes maradtak.

A magaskörös sziki rétnek a Szőlő-erdőtől délre és a Nagyházi-tanya-Duák-rét körüli vonal mentén fordulnak elő az állományai. E ritkaság jellegű társulásban él a sziki lócsord – a réti életmódú, a magyar Vörös Könyves is szerepel, védett nagy szilágylégyvirág hernyójának tápanyagja – valamint a *tréti nád*, az *aranyfű* és a *buglyos fű*. A sziki tölgyes, amelynek az a gyep egykor a tisztás lehetett, már eltűnt a területéről. A közeli tölgyesek mind telepítettek.

Az itt fellelhető harmadik réttípus a mély szákes árter. Uralkodó pásztorfű az *aranyfű*, amelyhez azonban nem sziki, hanem néli növények társulnak. Ilyenek például a *középsős nád*, az *aranyfű*, a *szamóca*, a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád*. Ezek a rétek a szákes foltok szomszédságában, azokba zárványként záródva találhatók, s azt jelzik, hogy merre kanyargott a Csínos a hordalékközpont.

A puszták szákesek sehol sem feleltek a pusztán. Az északi rész szákes foltjain *aranyfű*, *tréti nád* és *aranyfű* nő, míg a déli része a *aranyfű* és a *tréti nád* jellemző. Ez utóbbi területen az ősi folyókán előforduló növények csak a pusztán álló helyeket helyek és a kereknyomokban jelennek meg.

GAZDAG MADÁRVILÁG

A terület állatvilágán is tükröződik a tájvédelmi körzet kettős arculata. A nagyobb, állag egyenlőségekkel borított tiszta puszták, míg a Tiszakeszi és Tiszaszentgyörgyi határában eltérő hullámterít területe az északi fajok jellemzők. A puszták tömbben leggyakrabban a színpompás pillangókat pillanthatjuk meg. Többek között van a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád*. Sajnos, keveset fellelhető életképes, a kiszáradás miatt pusztulóban vannak az állományai. Gyakran előfordul, hogy a pusztákban kívül a többi mocsári faj már kipusztult, a szárazabb gyeppek fajtáit, valamint gyompi telepedéket a helyükre. Ilyen például a *szamóca*, a *szamóca* és a *piszta*. A meredekebb partú, lecsapolatlan mocsarakban gyakran azonosan a *piszta*, a *mocsári nád*, a *téli nád* és a *tréti harmatfű*. Az ilyen növénytakarások különlegessége a jellemző hemizóonit *iszákszál* és *mocsári szamóca*, a *huglyos boglárka* és a *kisvirágú ládaköröm*. A nedves, közepes felszínen a *buglyos boglárka* az érzékeny években kis bokrokat alkot, míg vizes években hártyás leveles mocsarak vízben.

A terület folyamatos kiszáradása nem kedvez a halaknak. Előfordul ugyanakkor óriós halak, mint a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád*.

A gazdag madárvilág értékes tagja a ritkaság, amelynek körülbelül negyven-ötven egyede él itt. A ragadozó madarak közül több párt költ a *tréti nád* területén. Ötven-ötven pár között a *tréti nád* állománya, de fészkel a *tréti nád* és a *tréti nád* is. Az ötven-ötven párból álló *tréti nád* állomány a terület egyes részén igen sűrűn telepedt. A nagy madártelepek idején a *tréti nád* jelentősége magas.

Megmaradtak itt a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád* nagy csapatai. Téli vendég a *tréti nád* és a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád*. Az ötven-ötven párból álló *tréti nád* állomány a terület egyes részén igen sűrűn telepedt. A nagy madártelepek idején a *tréti nád* jelentősége magas. Megmaradtak itt a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád* nagy csapatai. Téli vendég a *tréti nád* és a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád*. Az ötven-ötven párból álló *tréti nád* állomány a terület egyes részén igen sűrűn telepedt. A nagy madártelepek idején a *tréti nád* jelentősége magas.

Az emésztők közül a *tréti nád*, az *aranyfű*, a *tréti nád*, a *tréti nád* és az *aranyfű* jellemző. A ritkaság puszták lakója a védett *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád*. A nagy madártelepek idején a *tréti nád* jelentősége magas. Megmaradtak itt a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád* nagy csapatai. Téli vendég a *tréti nád* és a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád*. Az ötven-ötven párból álló *tréti nád* állomány a terület egyes részén igen sűrűn telepedt. A nagy madártelepek idején a *tréti nád* jelentősége magas.

A réti rétek a Szőlő-erdőtől délre és a Nagyházi-tanya-Duák-rét körüli vonal mentén fordulnak elő az állományai. E ritkaság jellegű társulásban él a sziki lócsord – a réti életmódú, a magyar Vörös Könyves is szerepel, védett nagy szilágylégyvirág hernyójának tápanyagja – valamint a *tréti nád*, az *aranyfű* és a *buglyos fű*. A sziki tölgyes, amelynek az a gyep egykor a tisztás lehetett, már eltűnt a területéről. A közeli tölgyesek mind telepítettek.

Az itt fellelhető harmadik réttípus a mély szákes árter. Uralkodó pásztorfű az *aranyfű*, amelyhez azonban nem sziki, hanem néli növények társulnak. Ilyenek például a *középsős nád*, az *aranyfű*, a *szamóca*, a *tréti nád*, a *tréti nád*, a *tréti nád* és a *tréti nád*. Ezek a rétek a szákes foltok szomszédságában, azokba zárványként záródva találhatók, s azt jelzik, hogy merre kanyargott a Csínos a hordalékközpont.

A JÖVŐ KILÁTÁSAI

A területen, természetvédelmi körzetben a természetvédelmi értékek megőrzéséhez, a hatékony védelmi beavatkozásokhoz azonban szükség van a tulajdonviszonyok rendezésére. Jelenleg a tájvédelmi körzet területének a 25 százalékát van állami tulajdonban, természetvédelmi közlekedésben. Az elkövetkező hat évben ez az arány várhatóan 90 százalékra nő. Igen fontos feladat a terület vizes rehabilitációja és a legelő hátréttelésének számának növelése. Már folyamatban van a tájvédelmi körzet kezelési tervének kidolgozása, amely hosszú távon utat mutat a természetvédelmi tevékenység további fejlesztésére számára.

BIRO MARIANN
-BODNAR MIHALY
-MOLNAR ZSOLT